

УДК 630*232.322.
4:582.475.2
© 2013

І.П. Григорюк,
член-кореспондент
НАН України

О.О. Середюк

О.В. Колесніченко,
кандидат
біологічних наук
Національний
університет біоресурсів
і природокористування
України

ВПЛИВ ДОБРИВ НА РІСТ САДЖАНЦІВ ЯЛИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ

*Досліджено вплив мінеральних добрив з різним
умістом елементів живлення на ріст і розвиток
саджанців ялини європейської в шкільці
декоративного розсадника Ботанічного саду
НУБіП України. Встановлено уміст
макроелементів у хвої рослин за дії мінеральних
добрив. Визначено інтенсифікацію росту
саджанців ялини європейської способом
мінерального підживлення, що скорочує час
виращування стандартного садивного матеріалу.*

Ключові слова: ялина європейська, підживлення, мінеральні добрива, саджанці.

Нині в Україні спостерігається тенденція до збільшення обсягів озеленення мегаполісів, присадибних ділянок і територій промислових зон. Для створення стійких насаджень використовують деревні види рослин, які вирізняються високою біологічною стійкістю і декоративністю, серед них ялина європейська (*Picea abies* (L.) *H. Karst.*) з високою посухо- й зимостійкістю та декоративністю [3, 4, 10].

Садивний матеріал ялини європейської для озеленення отримують дорощуванням 2–3-річних сіянців у шкільках декоративних розсадників [6]. Для отримання високоякісного декоративного садивного матеріалу за короткий проміжок часу на розсадниках потрібно забезпечити комплекс умов, який би сприяв підвищенню енергії росту та біологічної стійкості до стресових чинників. Однією з таких умов інтенсифікації росту саджанців ялини європейської є підживлення мінеральними добривами з додаванням мікро- та макроелементів, що забезпечує оптимальне формування процесів життєдіяльності рослин [8, 11, 12]. Так, нестача азоту в ґрунті призводить до зниження росту пагонів і фотосинтетичної поверхні, галуження коренів та підвищення транспірації листків рослини [11]. Дефіцит калію в живильному субстраті індукує укорочення пагонів, гальмування розвитку судинних тканин, процесів поділу та розтягнення клітин [12]. За нестачі фосфору припиняється ріст надземних органів, знижується інтенсивність формування плодів, порушуються процеси фотосинтезу та дихання [8].

Отже, застосування макроелементів у живильному субстраті сприяє регуляції процесів

росту і розвитку, інтенсивності фотосинтезу та транспірації в рослинному організмі.

Установлено, що завдяки використанню стимуляторів росту і мінеральних добрив інтенсивність росту та якість сіянців рослин ялини європейської підвищується [1, 7, 9]. Експериментальні дані щодо інтенсифікації виращування саджанців ялини європейської внесенням мінеральних добрив у доступній нам літературі відсутні.

Мета досліджень — визначення можливості підвищення показників росту саджанців ялини європейської способом мінерального підживлення.

Матеріали і методи досліджень. Дослідження проводили в розсаднику Ботанічного саду НУБіП України, де восени 2010 р. відібрано та висаджено 250 шт. 3-річних сіянців ялини європейської (в 5-ти рядках з розміщенням рослин в рядку через 0,4 м та шириною міжрядь 0,7 м) за такими критеріями: максимальна наближеність розмірів і форми до середнього зразка; здоровий зовнішній вигляд, відсутність механічних пошкоджень і будь-яких нетипових ознак [2].

Визначення вмісту макроелементів (N, P, K) у хвої проводили після закінчення 2-го вегетаційного періоду (листопад 2012 р.), а її озелення — за методом К. Гінзбурга [5]. Загальний уміст сполук азоту оцінювали фотометричним методом з реактивом Несслера, фосфору — фотометрично за методом Деніже в модифікації А. Левицького, калію — полуменистим фотометром [5].

У дослідах використовували мінеральні доб-

Ріст саджанців рослин ялини європейської за дії мінерального підживлення

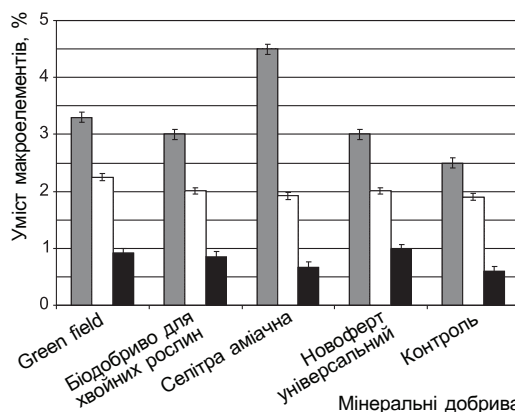
Варіант	Мінеральне добриво	Висота на час посадки, см	Середній приріст (за роками), см					
			05.2011	08.2011	10.2011	05.2012	08.2012	10.2012
Висота, см								
1	Green field	22,9±0,30	27,3±0,38	35,5±0,42	36,6±0,43	41,4±0,49	52,2±0,63	54,2±0,65
2	Біодобриво для хвойних рослин	22,6±0,25	26,8±0,36	32,1±0,42	33,3±0,43	38,1±0,44	47,9±0,53	49,2±0,54
3	Новоферт універсальний	23,3±0,25	26,8±0,28	33,0±0,40	34,4±0,42	38,9±0,50	45,9±0,54	47,8±0,53
4	Селітра аміачна	23,5±0,25	24,7±0,28	30,6±0,35	32,0±0,34	36,0±0,39	44,6±0,59	48,1±0,88
5	Контроль	23,8±0,24	25,4±0,25	30,4±0,30	31,4±0,31	34,9±0,33	42,4±0,42	44,0±0,44
Приріст, см								
1	Green field	22,9±0,30	4,4±0,12	12,6±0,30	13,7±0,31	18,5±0,37	29,3±0,49	31,3±0,52
2	Біодобриво для хвойних рослин	22,6±0,25	4,2±0,13	9,4±0,24	10,6±0,25	15,5±0,28	25,3±0,47	26,6±0,48
3	Новоферт універсальний	23,3±0,25	3,4±0,08	9,6±0,28	11,0±0,31	15,5±0,40	22,5±0,48	24,4±0,47
4	Селітра аміачна	23,5±0,25	1,2±0,04	7,0±0,27	8,4±0,27	12,5±0,32	21,1±0,52	24,6±0,78
5	Контроль	23,8±0,24	1,4±0,04	6,5±0,21	7,5±0,22	11,0±0,22	18,5±0,34	20,1±0,36
Приріст за проміжок часу між вимірюваннями, см								
1	Green field	22,9±0,30	4,4±0,12	8,2±0,29	1,1±0,05	4,8±0,22	10,7±0,33	2,1±0,10
2	Біодобриво для хвойних рослин	22,6±0,25	4,2±0,13	5,3±0,26	1,2±0,05	4,8±0,24	9,8±0,37	1,2±0,06
3	Новоферт універсальний	23,3±0,25	3,4±0,08	6,2±0,29	1,3±0,06	4,5±0,21	7,1±0,21	1,9±0,08
4	Селітра аміачна	23,5±0,25	1,2±0,04	5,8±0,29	1,4±0,07	4,0±0,16	8,6±0,32	3,5±0,43
5	Контроль	23,8±0,24	1,4±0,04	5,1±0,20	1,0±0,05	3,5±0,13	7,5±0,23	1,5±0,07

рива (різні за кількісним складом елементів живлення) з метою підвищення інтенсивності росту ялини європейської з нормами внесення: 1) Green field (N — 12%; P₂O₅ — 12; K₂O — 33%) — 4 г/м²; 2) Біодобриво для хвойних рослин (N — 3,6%; P₂O₅ — 2,5; K₂O — 3,2; Zn — 0,004; B — 0,006; Cu — 0,002; Mn — 0,004; Fe — 0,006; Mo — 0,0002%) — 15 мл/м²; 3) Новоферт універсальний (N — 20%; NH₄ — 4; NH₂ — 10; NO₃ — 6; P₂O₅ — 20; K₂O — 20; MgO — 1; Fe — 0,0045; Cu — 0,0045; Mn — 0,0225; Zn — 0,011; Mo — 0,001; B — 0,0135%) — 4 г/м².

Для порівняльної оцінки саджанці рослин підживлювали азотним мінеральним добривом — селітрою аміачною (NH₄NO₃ — 34%) — 4 г/м². Внесення мінеральних добрив проводили в 2011–2012 рр. кореневим підживленням через 14 діб упродовж 2-х вегетаційних (III декада квітня — II декада серпня) періодів і інтенсивним поливом рослин з розрахунку 25 л води на 1 м². Вимірювали висоту рослин тричі за вегетаційний період (III декада травня, серпня, жовтня) упродовж 2-х років.

Результати досліджень. Установлено, що в кінці 2-го вегетаційного періоду у варіантах досліді із кореневим підживленням мінеральними добривами середні показники річних приростів рослин за 2 роки (таблиця) були вищі, ніж на контролі на 4,3 см (14%, t=6,64) — 11,2 см (56%, t=29,33). Так, середній показник приросту саджанців рослин, які підживлювали мінеральним добривом Green field, був найвищим порівняно з контролем і іншими варіантами досліді й становив 31,3±0,52 см, що на 56 % вище контролю (t=29,33).

За перші 3 міс. зростання їх середній приріст

Уміст макроелементів у хвої ялини європейської за дії мінерального живлення, %:
■ — N; □ — P; ■ — K

у цьому варіанті перевищував контроль на 214% — $4,4 \pm 0,12$ см ($t=26,05$). Водночас хвоя у рослин вирізнялася темно-зеленим кольором, а крони порівняно з контролем були чіткіше сформовані з явно вираженими верхівковими пагонами. Підживлення рослин мінеральним добривом Green field забезпечило збалансований уміст макроелементів у хвої ялини європейської (рисунок).

Отримання високих показників приросту саджанців упродовж 2-х років зростання забезпечило кореневе підживлення мінеральним добривом для хвойних — показник середнього приросту за 2 роки становив $26,6 \pm 0,48$ см (на 32% вище контролю, $t=20,83$). У 1- і 2-му варіантах мінеральні елементи стимулювали рос-

тові процеси саджанців на початку вегетаційного періоду першого року зростання (приріст на 30.05.2011 р. — $4,2 \pm 0,13$ см, що на 200% вище контролю, $t=21,54$).

Ефективному росту саджанців сприяли також мінеральні добрива у варіантах 3 та 4 — середні показники приростів за 2 роки становили $24,4 \pm 0,47$ см (на 21% більше контролю, $t=14,49$) та $24,6 \pm 0,78$ см (на 22% більше контролю, $t=6,64$). Інтенсивне підживлення саджанців ялини європейської селітрою аміачною упродовж 2-х років сприяло підвищенню росту пагонів у кінці вегетаційного періоду ($3,5 \pm 0,43$ — на 133% більше, ніж на контролі, $t=4,35$) та накопичення хвоєю значної кількості азоту, що призвело до несвоєчасного їх здерев'яніння.

Висновки

Застосування мінеральних добрив (Green field, Біодобриво для хвойних рослин, Новоферт універсальний) сприяє підвищенню по-

казників росту саджанців ялини європейської, що скорочує час вирощування стандартного садивного матеріалу.

Бібліографія

1. Вуглеамонійні солі, комплексні добрива на їх основі та регулятор росту і розвитку рослин триман-1 для сільськогосподарського виробництва та лісорозведення/Рекомендації до використання/НАН України; УААН. — К.: Компас, 2002. — 80 с.
2. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта/Б.А. Доспехов. — М.: Агропромиздат, 1985. — 351 с.
3. Колесников А.И. Декоративная дендрология/А.И. Колесников. — М.: Госархстрой, 1960. — 675 с.
4. Котелова Н.В. Оценка декоративности деревьев и кустарников по сезонам года/Н.В. Котелова, О.Н. Виноградова/Науч. тр. Московского лес. ин-та. — Сер.: Физиол. и селек. растений и озелен. городов. — 1974. — Вып. 51. — С. 37–44.
5. Лісовал А.П. Агрохімія/А.П. Лісовал, У.М. Давиденко, Б.М. Мойсеєнко//Лабораторний практикум. — К.: Вища освіта, 1984. — 308 с.
6. Маурер В.М. Декоративне розсадництво з основами насінництва/В.М. Маурер//Навч. посібник. — Вінниця: Нова книга, 2007. — 264 с.
7. Нові хімічні препарати для інтенсифікації вирощування та підвищення якості сіянців деревних порід/П.Г. Дульнев, В.В. Сірик, В.А. Вешицький//Наук. доп. НАУ. — Рубрика: Лісівництво. — 2007. — № 1 (6) — С. 56.
8. Носко Б.С. Фосфатний режим ґрунтів і ефективність добрив/Б.С. Носко. — К.: Урожай, 1990. — 224 с.
9. Попивший І.І. Отзывчивость саженцев сосны и ели на действие регуляторов роста и микроэлементов/И.И. Попивший, О.М. Шапкина//Лесное хоз-во. — 1996. — № 12. — С. 31–33.
10. Похильченко О.П. Биологические основы культивирования елей (*Picea A. Dietr.*) в Украине/О.П. Похильченко//Монография. — К.: Зовнішторгвидав, 2011. — 138 с.
11. Прянишников Д.Н. Азот в жизни растений и земледелии СССР/Д.Н. Прянишников. — М. — Л.: Изд. АН СССР, 1945. — 200 с.
12. Фізіолого-біохімічні особливості живлення рослин біологічним азотом/С.Я. Коць, С.М. Маліченко, О.Д. Кругова [та ін.]. — К.: Логос, 2001. — 271 с.

Надійшла 22.01.2013.